

TJÄNSTESKRIVELSE

2017-11-22

Kommunstyrelsens kontor

Kommunstyrelsen
Kultur- och fritidsnämnden
Utbildningsnämnden
Enhörna kommundelsnämnd
Hölö-Mörkö kommundelsnämnd
Järna kommundelsnämnd
Vårdinge-Mölbo kommundelsnämnd
Stadsbyggnadsnämnden

Biblioteksplan för Södertälje kommun 2018-2021

Dnr: KS 17/239, KFN 17/067, UN 17/108, EN 17/60, HM 17/74, JÄ 17/60, VM 17/57,
SBN 17/02431

Sammanfattning av ärendet

Varje kommun ska ha en biblioteksplan enligt bibliotekslagen. Hur den ska se ut och vara utformad bestämmer kommunerna själva. Planen ska innefatta samtliga bibliotek som kommunen ansvarar för. Kommunens nuvarande biblioteksplan gäller i fyra år mellan 2013-2017 och biblioteket ansvarar för att planen revideras. Enligt skollagen ska varje skola ha ett skolbibliotek och det är kommunens ansvar att de kommunala skolorna har ett skolbibliotek.

Den reviderade biblioteksplanen lyfter fram bibliotekets förnyade roll i ett förändrat samhälle där rollen för både bibliotekets verksamhet och för personalen förändrats. Biblioteket är en mötesplats för människor som söker samhällsinformation av olika slag och biblioteket måste ha rätt förutsättningar för att möta detta.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse, 2017-11-22

Biblioteksplan för Södertälje kommun 2018-2021, 2017-11-22

Ärendet

Biblioteksplanen i Södertälje ska ange färdriktningen för samtliga kommunala bibliotek. Planen tar endast ytligt upp frågor som berör bibliotekens organisation och finansiering. De årliga mål- och budgetprocesserna ska hantera utvecklingstakten av planen utifrån beslut om finansiering och prioriteringar givna av de ekonomiska förutsättningarna kommunen har. Biblioteksplanen gäller för fyra år framåt (2018-2021) och ska revideras senast år 2021. Biblioteksplanen ska utgöra underlag till nämndernas verksamhetsplaner och arbetsplaner för respektive kontor. Biblioteksplanen följs upp i samband med nämndernas årsbokslut.

Biblioteksplanen för 2018-2021 har reviderats under perioden september – november 2017 och har utgått från kommunens tidigare biblioteksplan för 2014-2017. Utöver detta har Kungliga bibliotekets riktlinjer för biblioteksplan, bibliotekslagen, skollagen samt den nationella biblioteksstrategin ”Den femte statsmakten” främst legat till grund för revideringen.

Bibliotekets ledningsgrupp tillsammans med en utredare från kommunstyrelsens kontor har arbetat med revideringen av biblioteksplanen. Ett antal bibliotekarier har också fått lämna synpunkter i början och i slutet av revideringen.

Samberedning har skett huvudsakligen med utbildningskontoret, men även med social- och omsorgskontoret, samhällsbyggnadskontoret och LEK (Ledningsstöd ekonomi) på kommunstyrelsens kontor. Kommunala handikapprådet och kommunala pensionärsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på biblioteksplanens innehåll ur ett äldre- samt funktionshinderperspektiv.

Folkbibliotekets uppgift

I bibliotekslagen fastställs att ”det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsutveckling och åsiktsbildning” samt ”främja litteraturens ställning och intresset för bildning upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt”. Biblioteken ska även verka för en ökad digital delaktighet genom att ”öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet”. Enligt bibliotekslagen ska barn och ungas språkutveckling och läsning prioriteras, även personer med funktionsvariation, de nationella minoriteterna samt personer med annat modersmål än svenska ägnas särskild uppmärksamhet.

Folkbiblioteket, tillsammans med skolbiblioteket, är en plats för det livslånga lärandet och den fria informations- och litteraturtillgången.

Skollagen

Skollagen slår fast att alla skolor ska ha ett skolbibliotek. Skolbiblioteket har en stor betydelse för barn och ungdomars läsande, informationssamlande och som grund för ett fortsatt lärande. Skolbiblioteket och skolbibliotekarien kan vara med som en naturlig och utvecklande del i undervisningen. Skolbiblioteket är även ett viktigt redskap för ökad måluppfyllelse i skolan. I Litteraturutredningens slutbetänkande (SOU: 2012:65) presenteras forskning om skolbibliotekets positiva betydelse för elevers skolresultat. Riktlinjerna för skolbiblioteken, framtagna av IFLA (International Federation of Library Association and Institutions), visar på skolbibliotekets betydelse för att stödja lärarnas undervisning och elevers lärande. Målet är att bidra till medie- och informationskunniga elever.

Biblioteken en del av samhällsplaneringen

Ett av kommunfullmäktiges mål är att vara en attraktiv kommun, både att bo i men även för att studera i och besöka. Kultur bör ingå som en naturlig del av samhällsplaneringen där biblioteket är ett kulturnav. Biblioteken utgör en viktig del i att stärka kommunens attraktionskraft och tillgången till bibliotek attraherar människor i deras beslut att flytta. Det är viktigt att bibliotek, liksom skola och parkeringsplatser, finns med som en naturlig del i stadsutvecklingen och bostadsplaneringen de kommande tjugo åren. Genom att planera staden så att en allt större andel människor får möjlighet att bo med närhet till utbud av service, kultur- där bibliotek ingår, rekreation och kollektivtrafik, skulle en generellt ökad ekonomisk hållbarhet kunna utvecklas.

Inriktning för 2018-2021

Biblioteksplanen kommer att utgå från tre målområden med ett antal prioriteringsområden som ska vara vägledande för bibliotekens inriktning och utveckling under biblioteksplanens period år 2018-2021:

1. Delaktighet

Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov och ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska.

2. Barn och unga

Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

3. Tillgänglighet

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsvariation bland annat genom att utifrån olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Antagandet av biblioteksplanen innebär inga direkta ekonomiska konsekvenser. De årliga mål- och budgetprocesserna ska hantera utvecklingstakten av planen utifrån beslut om finansiering och prioriteringar givna av de ekonomiska förutsättningarna kommunen har.

Förvaltningens förslag till kultur- och fritidsnämnden, utbildningsnämnden, Enhörna kommunalnämnd, Hölö-Mörkö kommunalnämnd, Järna kommunalnämnd, Vårdinge-Mölnbo kommunalnämnd och stadsbyggnadsnämnden:

Biblioteksplanen för Södertälje kommun 2018-2021 tillstyrks.

Förvaltningens förslag till kommunstyrelsen:

Biblioteksplanen för Södertälje kommun 2018-2021 tillstyrks.

Förvaltningens förslag till kommunfullmäktige:

Biblioteksplanen för Södertälje kommun 2018-2021 antas.

Rickard Sundbom

Stadsdirektör

Staffan Jonsson

Fritids- och kulturchef

Monica Sonde

Utbildningsdirektör

Homan Gohari

T.f. Samhällsbyggnadsdirektör

Handläggare: Elin Malmqvist

Utredare

Enheten för utredning och hållbarhet

Telefon (direkt): 08-523 029 87

E-post: elin.malmqvist@sodertalje.se

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Kultur- och fritidskontoret

Samhällsbyggnadskontoret

Utbildningskontoret

Kommundelsnämnderna

Enheten för utredning och hållbarhet, kommunstyrelsens kontor

Södertälje
kommun

Kommunstyrelsens kontor

Rapport | 2017-11-22

Biblioteksplan

För Södertälje kommun 2018-2021

Elin Malmqvist
Utredare
Kommunstyrelsens kontor
Telefon (direkt): 08-523 029 87
E-post: elin.malmqvist@sodertalje.se

Innehållsförteckning

Biblioteksplan för Södertälje kommun.....	3
Syftet med biblioteksplanen.....	3
Giltighetstid och uppföljning	3
Framtagandet.....	3
Prioriteringar under 2018-2021.....	3
Grundläggande lagar och riktlinjer för biblioteken	4
Bibliotekslagen	4
Skollagen.....	4
Södertälje kommun.....	5
Attraktiv kommun	5
Folkbiblioteken i Södertälje	6
Nulägesbeskrivning av bibliotekens verksamhet.....	6
Vision och verksamhetsidé för folkbiblioteken	7
Utvecklingsområden	7
Skolbiblioteken i Södertälje	8
Riktlinjer för skolbiblioteken	8
Nulägesbeskrivning av skolbiblioteken	9
Skolbiblioteket och digital kompetens	9
Inriktning för och utveckling av biblioteksverksamheten i Södertälje under 2018-2021	11
Målområde 1: Delaktighet	11
Målområde 2: Barn och unga.....	11
Målområde 3: Tillgänglighet	12

Biblioteksplan för Södertälje kommun

I bibliotekslagen anges att alla kommuner ska ha en biblioteksplan. Hur den ska utformas bestäms till stor del av kommunerna själva. Den här biblioteksplanen omfattar hela den kommunala biblioteksverksamheten och tas därför i kommunstyrelsen. Den ger förutsättningar för en samlad och samverkande biblioteksorganisation över verksamhetsgränserna. Planen ligger till grund för kommande utveckling och nyskapande av biblioteken.

Syftet med biblioteksplanen

Biblioteksplanen i Södertälje ska ange färdriktningen för samtliga kommunala bibliotek. Planen tar endast ytligt upp frågor som berör bibliotekens organisation och finansiering. De årliga mål- och budgetprocesserna ska hantera utvecklingstakten av planen utifrån beslut om finansiering och prioriteringar givna av de ekonomiska förutsättningarna kommunen har.

Giltighetstid och uppföljning

Biblioteksplanen gäller för fyra år framåt (2018-2021) och ska utgöra underlag till nämndernas verksamhetsplaner och arbetsplaner för respektive kontor. Biblioteksplanen följs upp i samband med nämndernas årsbokslut och ska revideras senast år 2021.

Framtagandet

Biblioteksplanen för 2018-2021 har reviderats under perioden september – november 2017 och har utgått från kommunens tidigare biblioteksplan för 2014-2017. Kungliga bibliotekets riktlinjer för biblioteksplan, bibliotekslagen, skollagen samt den nationella biblioteksstrategin ”Den femte statsmakten”¹ har främst legat till grund för revideringen. Bibliotekets ledningsgrupp tillsammans med en utredare från kommunstyrelsens kontor har arbetat med revideringen av biblioteksplanen. Ett antal bibliotekarier i kommunen har fått möjlighet att lämna synpunkter i början och i slutet av revideringen. Samberedning har skett huvudsakligen med utbildningskontoret, men även med social- och omsorgskontoret, samhällsbyggnadskontoret och LEK (Ledningsstöd ekonomi) på kommunstyrelsens kontor. Kommunens handikapp- och pensionärsråd har fått lämna synpunkter ur ett äldre- och funktionshinderperspektiv vid två tillfällen.

Prioriteringar under 2018-2021

Biblioteksplanen för Södertälje kommun 2018-2021 ska tydliggöra och lyfta fram bibliotekets roll i samhället och ses som en naturlig del i stadsutvecklingen och samhällsplaneringen. Prioriteringarna för den kommande fyraårsperioden är bland annat att möjliggöra för Södertäljes medborgare att ha en likvärdig tillgänglighet till folkbibliotekets verksamhet, se över kommunens biblioteksstruktur, i högre utsträckning arbeta med de prioriterade målgrupperna enligt bibliotekslagen; barn och unga, personer med funktionsvariation, de nationella minoriteterna samt personer med annat modersmål än svenska samt se till att samtliga kommunala skolor har ett väl fungerande skolbibliotek med en tydlig strategi för verksamheten.

¹ Den femte statsmakten. Bibliotekens roll, utbildning, tillgänglighet och digitalisering. Kungliga biblioteket. Nationell biblioteksstrategi. 2017.

Grundläggande lagar och riktlinjer för biblioteken

Sverige anslöt sig till UNESCOs folkbiblioteksmanifest 1949. Där kan man bland annat läsa att ”Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället”.

Bibliotekslagen

I bibliotekslagen fastställs att ”det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsutveckling och åsiktsbildning” samt ”främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt”. Biblioteken ska även verka för en ökad digital delaktighet genom att ”öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet”. Bibliotekslagen anger även att folkbibliotek ska tillhandahålla litteratur och information avgiftsfritt, oavsett publiceringsform. Dess utbud ska ”präglas av allsidighet och kvalitet”. I övrigt lämnas inga direktiv till vilken nivå biblioteken ska nå i sin utformning och verksamhet. Lagen ger dock direktiv för prioriterade grupper. Barn och ungas språkutveckling och läsning är ett högt prioriterat område. Utöver detta ska personer med funktionsvariation, de nationella minoriteterna samt personer med annat modersmål än svenska ägnas särskild uppmärksamhet.

Folkbiblioteket, tillsammans med skolbiblioteket, är en plats för det livslånga lärandet och den fria informations- och litteraturtillgången.

Skollagen

Skollagen slår fast att alla skolor ska ha ett skolbibliotek. Skolbiblioteket har en stor betydelse för barn och ungdomars läsande, informationssamlande och som grund för ett fortsatt lärande. Skolbiblioteket och skolbibliotekarien kan vara med som en naturlig och utvecklande del i undervisningen. Skolbiblioteket är även ett viktigt redskap för ökad måluppfyllelse i skolan. I Litteraturutredningens slutbetänkande (SOU: 2012:65) presenteras forskning om skolbibliotekets positiva betydelse för elevers skolresultat. Riktlinjerna för skolbiblioteket, framtagna av IFLA (International Federation of Library Association and Institutions), visar på skolbibliotekets betydelse för att stödja lärarnas undervisning och elevers lärande. Målet är att bidra till medie- och informationskunniga elever. Det är av största vikt att skolbibliotekens personal är utbildade skolbibliotekarier.²

² Schultz-Jones, B. & Oberg, D. (red.), IFLA:s riktlinjer för skolbibliotek. Den Haag: IFLA. 2017.
<http://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-libraryguidelines-sv.pdf>

Södertälje kommun

Södertälje kommun är en kommun som växer och folkmängden i Södertälje kommun prognostiseras uppgå till 104 910 personer år 2026 vilket är en ökning med cirka elva procent, jämfört med prognosens startår 2016.³ Kommunstyrelsen i Södertälje beslutade år 2016 att kommunen ska bygga 20 000 nya bostäder på 20 år. Det innebär en befolkningsökning på 50 000 invånare fram till år 2036. Bostadsbyggandet kommer innebära stora förändringar i samhällsstrukturen och kräver nya utmaningar för att tillgodose ett rikt kultur- och fritidsliv för medborgarna. Stadsforskningen bekräftar att det är närheten till jobb, service, kultur - där bibliotek ingår, rekreation och andra människor som avgör ekonomisk tillväxt, social segregation och miljöbelastning.⁴

Attraktiv kommun

Ett av kommunfullmäktiges mål är att vara en attraktiv kommun, både att bo i men även för att studera i och besöka. I Södertälje kommun finns dels en satsning på högre utbildning genom Campus Telge och samarbete med högskolor/universitet, dels präglas staden av stora socioekonomiska problem. Mot denna bakgrund måste kommunen satsa på att stärka både utbildningsmöjligheterna och på att ge människor grundläggande förutsättningar till goda livsvillkor. Kultur bör ingå som en naturlig del av samhällsplaneringen där biblioteken är ett kulturnav. Biblioteken utgör en viktig del i att stärka kommunens attraktionskraft och tillgången till bibliotek attraherar människor i deras beslut att flytta.

Det är viktigt att bibliotek, liksom skola och parkeringsplatser, finns med som en naturlig del i stadsutvecklingen och bostadsplaneringen de kommande tjugo åren. Genom att planera staden så att en allt större andel människor får möjlighet att bo med närhet till utbud av service, kultur - där bibliotek ingår, rekreation och kollektivtrafik, skulle en generellt ökad ekonomisk hållbarhet kunna utvecklas. Stora skillnader i stadskvalitet mellan olika områden kan påverka den sociala segregationen i vissa områden.⁵ I centralorten Södertälje finns socioekonomiskt svaga stadsdelar där behovet av bibliotek är stort. Närheten till bibliotek är viktig för att man som medborgare ska kunna utvecklas till att bli en aktiv och demokratisk medborgare i samhället.

³ Befolkningsprognos Södertälje kommun 2017-2026. Magnus Lundin, statistiker.

⁴ Värdering av stadskvaliteter. PM – Sammanfattning av metod och resultat. 2011-04-12. Spacescape. <http://www.spacescape.se/wp-content/uploads/2015/05/stadskvaliteter.pdf>

⁵ Värdering av stadskvaliteter. PM – Sammanfattning av metod och resultat. 2011-04-12. Spacescape. <http://www.spacescape.se/wp-content/uploads/2015/05/stadskvaliteter.pdf>

Folkbiblioteken i Södertälje

Nulägesbeskrivning av folkbibliotekens verksamhet

I Södertälje centralort finns två folkbibliotek varav ett stadsbibliotek, placerat i centrala Södertälje, och en filial i stadsdelen Hovsjö. Järna kommun del har ett folkbibliotek i centrala Järna. I Enhörna, Mölnbo och Hölö finns kombinerade folk- och skolbibliotek som både vänder sig till skolornas elever och till allmänheten. Biblioteken i Södertälje centralort ligger inom kultur- och fritidsnämndens verksamhetsområde medan kommunalsbiblioteken (Järna, Enhörna, Mölnbo och Hölö) har respektive kommunalnämnd som huvudman.

Utbildningsnämnden har ansvar för de kommunala skolornas bibliotek. Många av kommunens medborgare bor i områden som ligger långt från närmaste bibliotek.

Bibliotekets roll har under många år utvecklats från att enbart vara en plats för litteratur och berättelse till att vara en öppen mötesplats. Biblioteken i Södertälje har olika behov och utmaningar vilket behöver tas hänsyn till vid utvecklingsarbetet. Exempelvis förväntar sig många besökare på stadsbiblioteket att få hjälp med ärenden såsom bankärenden, resetjänster, postservice, scanna, skriva ut och kopiera handlingar.

Folkbibliotekens verksamhet i siffror

Södertäljes bibliotek är välbesökta och i snitt besöker varje Södertäljebo ett bibliotek nästan sju gånger per år. I Huddinge och Botkyrka ligger siffran på 3,6 respektive 4,7 besök per invånare och år. I snitt har stadsbiblioteket i Södertälje mellan 2000-2500 besök per dag och så har trenden sett ut under flera år. Dock är antalet fysiska lån per invånare lägre i Södertälje jämfört med riket, 3,2 i Södertälje jämfört med 6,1 i riket. Samma sak gäller e-boksutlåningen som är 3,8 % av total initial bokutlåning. Genomsnittet i riket hamnar på 4,8 % och i Huddinge kommun på 5,2 %. Det är totalt 20 % av Södertäljes befolkning som är aktiva låntagare på biblioteken, jämfört med riksgenomsnittet på 26 %.⁶

För att kunna bemöta besökare på bästa sätt krävs en högre personaltäthet i Södertälje än i andra kommuner. I jämförelse med många andra kommuner och jämfört med riket i stort har Södertälje en lägre personaltäthet per 1000 invånare, där personaltätheten ligger på 0,44 per 1000 invånare jämfört med riket som ligger på 0,49. Särskilt gäller detta personal riktad till barn och unga där Södertälje har 17 % av den totala personalstyrkan riktad till barn och unga, jämfört med riket där snittet är 23 %. Huddinge och Botkyrka kommun som har ungefär lika många barn och unga i kommunen (drygt 20 000 invånare) har 14,5 respektive 10,5 personer riktade till barn och unga, jämfört med Södertälje som har 7,3 personer. Den låga personaltätheten för biblioteken i Södertälje bidrar till svårigheter att utvecklas i takt med samhället.

Totalt hade biblioteken 676 programaktiviteter under år 2016, varav 433 för barn- och unga. Totalt 64 % av alla de aktiviteter som anordnas av biblioteken är riktade till barn och unga.⁷

Bibliotekets driftskostnad per invånare ligger på 363 kr medan riksgenomsnittet är 420 kr per invånare.

⁶ Kungliga biblioteket, biblioteksstatistik 2016, <http://biblioteksstatistik.blogg.kb.se/>

⁷ Kungliga biblioteket, biblioteksstatistik 2016, <http://biblioteksstatistik.blogg.kb.se/>

Vision och verksamhetsidé för folkbiblioteken

”Biblioteket i Södertälje gör skillnad för medborgarna. Biblioteket i Södertälje gör skillnad för samhället.”

För vem - Bibliotek är till för alla och för allas möjligheter att öppna dörrarna till läsupplevelse, kunskap och kulturella upplevelser – för dem som redan idag har hittat till biblioteket och för dem som inte än har hittat dit. Besökarna är en brokig skara med olika syften kring sitt besök. Hit kommer likväl besökare som har behov av bibliotekens tjänster som de som önskar vistas i en offentlig miljö med låga trösklar.

Vad - Biblioteken ska vara nyfikna, föränderliga och flexibla i arbetet med sin utveckling utifrån ett tydligt besökarperspektiv. Biblioteken ska erbjuda biblioteksverksamhet och mötesplatser och ge möjligheter till kunskapsinhämtning, lustfylld läsning, lärande och delaktighet i kulturlivet. En plats där alla välkomnas utan krav på konsumtion.

Varför - Biblioteken har en viktig roll i det demokratiska samhället, här erbjuds möjligheten att på sina egna villkor uppnå sin fulla potential. Här kan alla mötas på en neutral plats för att ges möjlighet att vara delaktiga i det demokratiska samhället.

Biblioteket ska - erbjuda en verksamhet och ett bestånd som inspirerar och utmanar, som ger bibliotekens besökare, de som redan idag har hittat till oss och de som biblioteken inte har lyckats nå, möjlighet att uppnå sin fulla potential genom rätten till kunskap, folkbildning och utveckling för att ges möjlighet att vara delaktig i det demokratiska samhället med respekt för varandras mångfald och åsikter.

Utvecklingsområden

Bibliotekens verksamhet och aktiviteter har under lång tid breddats, utökats och fördjupats i takt med samhällsutvecklingen. I takt med att samhället förändras behöver folkbiblioteken kontinuerligt se över sin roll och kompetens. Biblioteken ser därför följande utvecklingsområden:

- Utveckla nya metoder och arbetssätt inom folkbiblioteksverksamheten
- Utveckla och etablera fler folkbiblioteksverksamheter i Södertälje
- Utveckla biblioteken i kommundelarna utifrån lokalsamhällets behov
- Utveckla målgruppsinriktad verksamhet inom folkbiblioteken
- Etablera ett kulturnav centralt i Södertälje i samverkan med andra aktörer

Skolbiblioteken i Södertälje

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

I december år 2011 beslutade utbildningsnämnden i Södertälje att Skolinspektionens riktlinjer ska ligga till grund för de kommunala skolornas anordnande av skolbibliotek. Riktlinjerna är baserade på skollagen. Skolinspektionen ställer följande krav på skolbibliotek:

1. Elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.
2. Skolbiblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
3. Skolbiblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Riktlinjer för skolbiblioteken

Mot bakgrund av detta har utbildningskontoret arbetat fram följande riktlinjer som ska vägleda och stödja skolorna i arbetet med att utforma och utveckla skolbiblioteken (2015-03-06):

Skolbibliotekets innehåll

- Skolbiblioteket ska vara tillgängligt, vilket innebär fysisk närhet och regelbundna öppettider
- I skolbiblioteket ska finnas relevant och aktuell allmänlitteratur samt läromedel i digital eller fysisk form

Skolbibliotekets bemanning

- Personal med kompetens för ändamålet ska ansvara för skolbiblioteket
- Personalen ska ha god litteraturkännedom
- Personalen ska delta i utbildningskontorets nätverk för bibliotekspersonal

Skolbibliotekets roll

- Att främja elevernas läslust och lust att lära
- Att erbjuda möjligheter att skapa och använda information
- Att med hjälpmedel stödja elever med särskilda behov

Strategiskt arbete och styrning av skolbiblioteket

- Skolan ska upprätta en strategisk plan för att definiera skolbibliotekets roll
- Skolan ska ge skolbibliotekspersonalen ett tydligt uppdrag
- Skolan ska skapa förutsättningar för samarbete mellan skolbibliotekspersonal och pedagogisk personal
- Skolan ska säkerställa att dokumentation och utvärdering av skolbibliotekets aktiviteter sker samt följa upp mål- och handlingsplaner

Nulägesbeskrivning av skolbiblioteken

I Södertälje finns totalt 17 kommunala grundskolor och fem kommunala gymnasieskolor. Kommunen ansvarar inte för de fristående skolorna utan dessa skolor svarar närmast till Skolinspektionen. Skolbibliotek kan och ska vara en del av skolans arbete mot högre måluppfyllelse, eftersom det bidrar med kompetens och kunskap som annars kanske inte tillgodoses.

I Södertäljes kommunala grundskolor har resultaten förbättrats under många år, både behörigheten till gymnasiet och meritvärde. Men nationellt och i Södertälje finns tendenser som visar en sämre läsförståelse, vilket stärker bibliotekens betydelse.

Samtliga kommunala grundskolor och gymnasieskolor i Södertälje kommun har en lokal som fungerar som skolbibliotek i skolbyggnaden. I vissa fall är skolbiblioteket kombinerat med till exempel ett mediatek. Enhörna, Mölnbo och Hölö har kombinerade skol- och folkbibliotek som är placerade i skolorna. Samtliga skolor har bibliotekspersonal anställd på hel- eller deltid (40-100 %) som bemannar skolbiblioteket. Majoriteten av skolbibliotekspersonalen har högskoleutbildning och vanligtvis lärar- eller biblioteksexamen.

Skolbiblioteket och digital kompetens

Skolan kommer behöva ta ställning till hur lärare och elever kan dra nytta av skolbiblioteket och skolbibliotekarierna i skolan och undervisningen i framtiden.⁸ Idag använder skolorna skolbiblioteket främst som ett komplement till undervisningen i form av att elever och lärare lånar faktaböcker i samband med specifika arbetsområden och att elever lånar skönlitteratur. På de skolor där det finns en anställd bibliotekspedagog sker ofta ett mer strukturerat samarbete och gemensam planering mellan undervisning och bibliotek. I Södertälje finns ett väl utarbetat nätverk där samtlig skolbibliotekspersonal träffas regelbundet för att arbeta med skolbiblioteksutveckling utifrån styrdokumentet. Skolbibliotekarierna får även ämneskunskapsfortbildning som fokuserar på läsfrämjande, källkritik och samverkan med lärare och övrig skolpersonal. Sedan våren 2016 har arbetet med att ta fram strategiska planer för skolbiblioteken på samtliga skolor påbörjats.

Enligt en analys som genomförts av OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) som bygger på resultat från PISA 2012, konstateras att en god tillgång till medier och it i skolan inte är någon garanti för att undervisningen har förändrats utifrån den digitala utvecklingen. De som har goda resultat vad gäller digital läsförmåga och matematisk problemlösning med hjälp av it är de som tänkt om vad gäller lärandet och använder undervisningsmetoder som drar nytta av tekniken.⁹ De senaste åren har digitaliseringen i skolan uppmärksammas på nationell nivå.

I oktober 2017 antog regeringen en nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet som ska gälla från förskolan till vuxenutbildningen. Syftet är att stärka barn och elevers digitala kompetens och innovativa förmåga.

⁸ Den femte statsmakten – Bibliotekets roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering. Kap. 9 Skolbiblioteken. Kungliga biblioteket. Nationell biblioteksstrategi. 2017.

⁹ Students, Computers and Learning: Making the Connection. Paris: OECD. 2015.

<<https://www.oecd.org/publications/students-computers-and-learning-9789264239555-en.htm>>

Statens medieråd har tagit fram material angående MIK (Medie- och informationskunnighet) som vänder sig till skolor, skolbibliotek, folkbibliotek, lärare och andra vuxna som agerar i barns närhet. MIK handlar om att förstå mediers roll i samhället, finna, analysera och kritiskt värdera information och att själv kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier.¹⁰ Skolverket har tagit fram stödmaterialet ”Kolla källan” som vänder sig till förskolor och skolor som kan användas av lärare och elever. Materialet ger kunskap i källkritik och informationssökning på nätet och i sociala medier.¹¹

För att utveckla arbetet med digitaliseringen genomförs en rad kompetensutvecklingsinsatser inom den kommunala utbildningsverksamheten i Södertälje där skolbiblioteken ingår som en självklar del. Fokus för arbetet under de närmsta åren för skolbiblioteksutvecklingen är kritisk användning av nätet samt medie- och informationskunnighet. Det är viktigt att denna satsning sker i samverkan med andra yrkesgrupper på skolorna för att få en god genomslagskraft.

¹⁰ Statens medieråd
<https://statensmedierad.se/larommedier/mikformigdigitalutbildning/medieochinformationskunnighet.366.html>

¹¹ Skolverket <https://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/kollakallan>

Inriktning för och utveckling av biblioteksverksamheten i Södertälje under 2018-2021

Nedan redogörs tre målområden med ett antal prioriteringsområden som ska vara vägledande för bibliotekens inriktning och utveckling under biblioteksplanens period år 2018-2021.

Målområde 1: Delaktighet

Biblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov och ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska.

Folkbiblioteken ska arbeta för en ökad digital delaktighet genom att i högre grad samverka med föreningar, studieförbund och andra kommunala verksamheter.

Folkbiblioteken ska i den egna verksamheten och i samverkan med andra stötta vuxnas formella och informella lärande.

Folkbiblioteken ska stötta medborgarna genom att erbjuda kunskapsinhämtning, utifrån var och ens fulla potential, som bidrar till goda livsvillkor och delaktighet i den demokratiska processen.

För att säkerställa bibliotekens betydelse för det demokratiska samhällets utveckling, roll för kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning ska folkbibliotekens kompetens och personal motsvara samhällets och medborgarnas behov.

Skolorna bör säkerställa att samtliga elever i de kommunala skolorna ges samma förutsättningar till att främja sin språkutveckling och öka läslusten.

Målområde 2: Barn och unga

Biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

För att nå barn och ungdomar behöver folkbiblioteken utveckla nya metoder och arbetsätt utifrån lusten till läsning, exempelvis genom samverkan med bland annat förskola, skola och barnhälsovård.

Folkbiblioteken bör utveckla och vidareutveckla metoder, såsom exempelvis "Bokstart" för att nå vårdnadshavare då de är avgörande för barnens egen läsförmåga.

Folkbiblioteken ska erbjuda verksamhet utifrån ett barnperspektiv, både i det fysiska rummet, men även inom den digitala arenan.

Samtliga elever i de kommunala skolorna ska ges samma förutsättningar till att främja sin språkutveckling och bli stimulerade till läsning via skolbiblioteken och skolbibliotekarierna.

Skolan ska tillsammans med skolbiblioteken och skolbibliotekarierna öka barns och elevers digitala kompetens och innovativa förmåga utifrån IKT (informations- och kommunikationsteknologi) och med hjälp av MIK (medie- och informationskommunikation) samt Skolverkets utbildningsmaterial.

Samtliga kommunala skolor ska ta fram en konkret strategisk plan för respektive skolbibliotek för att säkerställa att alla elever i Södertälje får tillgång till skolbiblioteket och dess resurser på ett likvärdigt sätt, från förskoleklass till gymnasiet.

Utbildningskontoret och kultur- och fritidskontoret ska se över samverkan för att öka läslusten, främja läsandet och läsförståelsen samt för att bidra till demokratiska medborgare och för att effektivisera resurser.

Målområde 3: Tillgänglighet

Biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsvariation bland annat genom att utifrån olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

Folkbibliotekens kompetensutveckling för personalen ska ses över utifrån samhällets förändringar så att personalens kompetens och yrkesroll matchar besökarnas behov, förutsättningar och funktionsvariationer.

Folkbibliotekens verksamhet för äldre och personer med funktionsvariationer, samt folkbibliotekens lokaler, ska utvecklas ur ett besökar- och tillgänglighetsperspektiv.

Möjligheten att erbjuda tekniska hjälpmedel för medborgarna att tillgodogöra sig folkbibliotekens verksamhet bör ses över.

Möjligheten till att utnyttja folkbibliotekens tjänster utan att besöka biblioteken fysiskt ska ses över.

Kultur- och fritidsnämnden ska i samråd med stadsbyggnadsnämnden och kommundelsnämnderna, göra en utredning av kommunens biblioteksstruktur med förslag till åtgärder som bidrar till bredare tillgång till biblioteksservice samt till stadens långsiktiga utveckling.

Biblioteksplan för Södertälje kommun 2018-2021, dnr KS 17/239

Giltighetstid: 2018-2021

Dokumentansvarig: Kultur- och fritidskontoret, bibliotekschefen

Revideras senast: år 2021